

Cussegl da vischnaunca
35-200972012

Meglieraziun funsila

Decisiun da principi

M E S S A D I

dalla suprastonza communal a al cussegl da vischnaunca

Preziada signura presidenta
Preziadas signuras cusseglieras
Preziai signurs cussegliers

La situaziun dil puresser ei semidada a moda radicala ils davos decennis. Quei semuossa buca mo en la digren dils menschis, mobein era ell'entira moda e maniera da cultivar il funs cun grondas e grevas maschinas agricolas e cun la tratga d'animals. La vischnaunca da Mustér ei ina dallas paucas el Grischun che ha aunc buca menau atras ina meglieraziun funsila ed aschia buca saviu reducir la gronda parcellaziun ed adattar la reit da vias alla situaziun semidada. Sulettamein els vischinadis da Segnas, Pardomat/Madernal e Mumpé Medel ei ina arrundaziun succedida. Las vias funsilas ein per gronda part en in schliet stan e pretendan urgentamein ina migliur. La vischnaunca dispona buca dils mieds finansials per construir la reit da vias necessaria per garantir ina buna ed efficienta cultivaziun dil terren agricol. Perquei enqueran las autoritads communalas ina sligiaziun.

Cun ina meglieraziun funsila eis ei pusseivel da recaltgar ils mieds necessaris per realisar a liunga vesta las vias per ina cultivaziun raziunala dil terren. Senza quella sa la vischnaunca – per motivs finansials - buca ereger la reit da vias, necessaria per ina gudida dil terren adequata al temps.

Las empresas preparativas

La suprazion communal ei s'occupada cun la problematica ed ha schau elaborar in studi per saver giudicar la situaziun a basa dils fatgs concrets. Quel ei vegnius elaboraus dil biro d'inschignier (Cavigelli Ingenieure AG) e discussiunus detagliadamein ella cumissiun accumpignonta, incaricada dalla suprazion communal cun la preparaziun dalla fatschenta. Quella secumpona da geraua Cecilia Maissen-Desax, gerau Iso Mazzetta, Armin Berther, Martin Lutz ed Ervin Maissen. Il studi atesta la necessitad urgenta d'ina meglieraziun funsila. En quei connex eis ei vegniu ponderau da realisar sulettamein la reit da vias senza in'arrundaziun da terren. Igl ei semussau claramein che la realisaziun d'ina nova reit da vias funsilas cun sustegn statal ei mo pusseivla el rom d'ina meglieraziun funsila, quei vul dir cun era realisar l'arrundaziun dil terren.

Igl inschignier incaricau ha intercuretg la situaziun actuala cun la reit da vias, il diever dils baghetgs e la cumbinaziun cun la planisaziun locala. Plinavon il potenzial da svilup dall'agricultura cul diever dil terren, las structures e las unitads dils menaschis, la cumposiziun dil muvel e l'economia d'alp. Ultra da quei ha el examinau las cundiziuns generalas cun inventaris per la protecziun dalla natira e dalla cuntrada, cun ils basegns dalla vischnaunca, dil Cantun e d'ulteriurs involvai. L'incarica ensiara plinavon la fixaziun dil territori cumpigliaus dalla meglieraziun funsila, sco era las mesiras concretas, il schazetg da cuosts e la finanziaziun. Il resultat da quella examinaziun ei cuntenius el rapport tecnic, aschuntaus a quei messadi.

Cun la meglieraziun funsila vul la vischnaunca primarmein realisar *ina reit da vias* che lubescha ina cultivaziun dil terren agricol da maniera economica ed adeguata al temps e che garantescha ina colligaziun denter ils vischinadis sco era ina coordinaziun cun la vias forestalas. El medem mument va ei per *arrundar il terren* en ina moda, che garantescha in menaschi efficient e raziunal. La reit da vias duei buca mo servir al diever agricol, mobein risguardar tuts interess comunals, seigi quei da tempra forestala e turistica.

La muntada e la structura dil puresser

Il puresser porscha direct ni indirect paun e fadigia ad ina pulita part da nossa populaziun. Dallas 1'153 plazzas da lavur en vischnaunca ein actualmein 109 ni 9.5 % ell'agricultura. Sper la producziun da buns products naturals ei la tgira dalla cuntrada da muntada essenziala per la cumparsa da nossa vallada. Quei specialmein era ord vesta turistica. Cul Center sursilvan d'agricultura exista ina excellenta pusseivladad d'utilisar il latg e propagar products indigens.

Dapresent cultiveschan 40 menaschis purils terren en vischnaunca, da quels 28 menaschis principals e 12 menaschis accessoris. Ella media cultivescha in menaschi 15.74 ha: in menaschi cumplein 19.17 ha ed in menaschi accessori 7.72 ha. 11 menaschis cultiveschan meins che 10 ha, 16 denter 10 e 20 ha ed 11 menaschis ina surfatscha da sur 20 ha.

La stad vegnan 11 alps guididas, ina part da quellas dils purs da Mustér. Sulettamein l'alp Magriel ei en possess dalla vischnaunca. Las ulteriuras s'audan a privat ni a corporaziuns d'alp. Las alps ein stadas occupadas igl onn 2010 cun 188 vaccas da latg ed 82 vaccas-mumma, 282 schetgs, 3'248 nuorsas e 73 cauras.

Tier nov menaschis principals ei il patrun pli giuvens che 45 onns, tier 10 semova la vegliadetgna denter 45 e 55 onns ed en 9 cass ha el survargau 55 onns. Tier ils menaschis accessoris ein 6 purs sut 45 onns, treis denter 45 e 55 onns ed en 3 cass ha il pur survargau 55 onns.

Tiels purs sut 45 onns quantan ins che la successiun seigi garantida, ferton che la successiun ella grappa sur 55 onns ei mo en dus cass segirada. Tier ils purs denter 45 e 55 onns ei la situaziun da successiun en 13 cass aunc buca sclarida. Sin fundament da quella situaziun savein nus quintar el futur cun 12 menaschis purils en occupaziun cumpleina.

Ils purs da Mustér cultiveschan totalmein 1'028 parcelas. In pur ha per exempel en tut 128 parcelas. En la media han ils purs cultivau igl onn 2010 28.55 parcelas cun ina surfatscha da 30.86 aras. Per cumparegliaziun ha il menaschi claustral cultivau mo 11 parcelas. Quella statistica atesta igl enorm diember da pintgas parcelas per menaschi e la situaziun nuncuntentevla per in menaschi raziunal.

Igl onn 2010 ei vegniu teniu en tut 796.68 envernontas ni 19.917 per menaschi. Ina vacca da latg corrispunda ad ina envernonta, ina genetscha quenta cun 0.6 envernontas.

Resultats dalla retscherca

Il studi tecnic presenta la situaziun dil terren agricol en vischnaunca e la structura dils menschis. Leutier entgins cavazzins:

Planisaziun locala

La planisaziun locala ei actuala. Sin fundament dalla meglieraziun funsila vegn ei ad esser necessari d'adattar il plan general d'avertura.

Conflicts en connex cun la protecziun e la tgira dalla natira e dalla cuntrada

- Ei manca la fixaziun tenor proprietad dils territoris resp. dils objects da protecziun.
- L'avertura per garantir la tgira ed il manteniment d'elements digns da vegnir protegi ei insufficienta.
- Munconza dalla informaziun e cussegliaziun pertuccont indemnizaziuns da rendita.
- Munconza da documentaziun per giudicar la situaziun digl ambient.
- Igl ei da fixar il spazi reservaus per las auas (Gewässerraum) tenor la lescha federala per il schurmetg dalle auas.

Avertura (vias)

- Munconza d'avertura resp. avertura insufficienta dil spazi
- Schliata situaziun dalla gronda part dalle vias
- Insufficienta avertura dalle parcelas che vegnan cultivadas
- Munconza d'access als baghetgs d'economia
- Liungas distanzas en consequenza dalla repartiziun dalle parcelas

Construcziun aulta

- Baghetgs existents che ston vegnir sanai ed adattai. Per part corrispundan els buca als basegns dils menaschis.

Situaziun dil terren

- Grond diember da parcelas, repartidas sur grondas distanzas
- Pintgas parcelas cun per part fuormas buca adattadas
- Schliata situaziun da proprietad
- Servituds buca reglai
- Gronda cumpart da terren affittau

Rentabilitad

- Malsegirtads arisguard cun la fiera enteifer la politica agrara
- Structuras da cultivaziun custeivlas ed intensivadas da lavur
- Cuosts supplementars damai ch'il parc da maschinas sa buca vegnir nezegiaus a maniera optimala.

Finamiras

Cun il project dalla meglieraziun funsila vul ins contonscher suandontas finamiras:

- Possibilitar ina buna tgira dalla cuntrada ed ina efficienta cultivaziun dil terren
- Segirar bunas cundiziuns per la lavur purila cun ina rendevla cultivaziun ed in gudogn adequat
- Reponderar la surfatscha da spazi da 12 menaschis el senn d'ina pusseivla engrondaziun dils baghetgs per garantir la successiun
- Cussegljar ils purs davart sanaziuns pusseivlas da lur menaschis
- Segirar la cultivaziun da terren meins accessibels ed impedir aschia il secrescher en (la cultivaziun digl entir territori ei da gronda impurtonza per la natria sezza e per la cultura, sco era pigl ambient, schurmetg da prighels da sbuaus e lavinadas)
- Possibilitar il transport dil pavel (las distanzas per menar la raccolta en clavau s'augmentan cun la digren dils menaschis purils)
- Planisar la reit da vias da cultivaziun aschia che quella ha ina funcziun multifunziunala, en special per l'agricultura, mises ed alps, denton era per tuts auters interess sco pigl uaul e per la recreaziun d'indigens e dil turissem (ir a spass e viandar, mountainbike)
- Realisar l'entira reit da vias sin fundament dad ina efficienta e favoreivla avertura
- Ademplier las perscripziuns dalla nova politica agrara 2014.

Project e concept

La suprastanza communal sutmetta al cussegl da vischnaunca per mauns dalla cuminonza dils votants in project per ina meglieraziun funsila, che cumpeggia igl entir territori dalla vischnaunca da Mustér, cun risguardar las arrundaziuns gia succedidas a Segnas, Pardoment e Mumpé Medel. Il perimeter per la meglieraziun ensiara ina surfatscha da ca. 675 ha ed in diember total da ca. 1'488 parcelas. Il project preveda suandontas mesiras:

- Arrundaziun ed avertura (vias) dil terren cultivau
- Mesiras da construcziun aulta
- Protecziun dalla natira e dalla cuntrada
- Cunfinaziun denter uaul e praus
- Giudicament d'objects cun muntada archeologica

Arrundaziun da terren

L'arrundaziun da terren cun la fixaziun da dretgs e servituds fuorma ina part centrala dalla meglieraziun funsila. L'arrundaziun preveda suandontas mesiras:

- Fixaziun dil territori pertuccau
- Bonitaziun, schazetg dils baghetgs, valetaziun dalla lenna (uaul)
- Fixaziun dallas surfatschas da terren per baghetgs e stabiliments comunabels
- Risguard dil terren affittau
- Damondas digl ambient
- Interess publics

Avertura (vias)

Specialmein l'avertura fundamentala e la construcziun d'ina reit da vias funcziunala ei ina dallas impurtontas finamiras dalla meglieraziun funsila. La reit da vias vegn duvrada per differents intents (traffich agricol e forestal, sco era pil traffich individual, per pedunzs, viandonts, velocipedists e pil turissem). Tier la planisaziun dallas vias eis ei perquei necessari da risguardar ils differents intents. Entras ina buna coordinaziun eis ei pusseivel da recaltgar sinergias, d'evitar investiziuns dublas e d'optimar il diever dils mieds publics.

La finamira per la construcziun dallas vias ei: „*Die Bewirtschaftung der Landwirtschaftsflächen durch zweckmässige, landschaftsschonende Erschliessung unter Berücksichtigung anderer Nutzungsinteressen, namentlich auch der Erholungsmöglichkeiten für den Wanderer erleichtern.*“

Las surfatschas agricolas, specialmein talas che san vegnir cultivadas cun maschinas, duein vegnir colligiadas entras vias. Perquei intent vegn differenziau denter l'avertura generala digl intschess cultivau ed in'avertura detagliada enteifer ils territoris adattai al diever specific. Plinavon eis ei necessari da procurar per in access raschuneivel tiels menaschis e baghetgs d'economia.

Tier la projectaziun dallas vias eis ei era da risguardar ils interess dil forestalessen, dall'economia d'alp, dil turissem, dalla colligiaziun denter ils vischinadis, dalla protecziun da prighels dalla natira e basegns particulars da persunas che fan sport e che tschercan il ruas e la reconvalescenza.

Mesiras da construcziun aulta

El rom dalla meglieraziun vegn examinau las pusseivladads d'engrondir ils baghetgs existents ni da segirar plaz da baghegiar per stallas novas. La situaziun dils menaschis gioga in'impurtonta rolla pertuccont parter tier il terren als singuls menaschis e cheutras saver optimar la cultivaziun da terren.

Examinaziun ecologica

Meglieraziuns cun ina dimensiun da varga 400 ha ein suttamessas obligontamein ad in'examinaziun ecologica (Umweltverträglichkeitsprüfung, UVP). En quei connex vegn era risguardau las lavurs gia succedidas cuagl inventari per las surfatschas da cumpensaziun ecologicas (Vernetzungskonzept) che muntan ina part essenziala pils pagaments directs a favur dall'agricultura.

Vias da meglieraziun

Enteifer il territori dalla meglieraziun funsila ei previu ina reit da vias d'ina lunghezia da rodund 33'955 m. Da quei vegnan 7'740 m construi da niev. Tier 26'215 m setracta ei da vias existentas che ston vegnir sanadas e slargiadas. Da quellas ei ina lunghezia da 2'290 m concepida sco via cun cuvrida da catram, 18'245 m sco vias naturalas da glera e 13'420 m sco vias cun vials da betun (Betonspurstrasse).

En quei connex ei la situaziun dallas vias da meglieraziun a Segnas resp. a Pardomat e Madernal vegnida giudicada. A Segnas stuessen 2'225 m vias existentas vegnir sanadas e 310 m construidas da niev. Cunquei ch'ei setracta d'in territori gia arrundau, san quellas vias vegnir sanadas el rom d'in project da sanaziun. Las contribuziuns publicas muntan a 65% enstagl da rodund 80% el cass dalla meglieraziun funsila.

Ulteriuramein ei vegniu sclariu (el senn dalla moziun da cusseglier Clemens Berther) ina colligiazion stradala denter Segnas e Clavaniev. La colligiazion supplementara denter Acletta e Clavaniev caschuna cuosts supplementars da frs. 920'000.-- en cass che la via vegn concepida sco via da meglieraziun, en cass d'ina via da quartier custass ella frs. 1'850'000.--. Vegn la via tenuta aviarta igl unviern, basegna ei il stan d'ina via da quartier. Schebein las instituziuns statalas risguardan quella colligiazion sco via da meglieraziun, ei aunc buca sclariu. En mintga cass stuess la vischnaunca surprender ils cuosts supplementars da rodund in milliun francs.

Cuosts

Ils cuosts dalla meglieraziun funsila sebasan sin in schazetg da cuosts cun in svari pusseivel da $\pm 20\%$.

A. Meglieraziun funsila

Lavurs da planisaziun e mesiraziun

• Project d'exposiziun e studi	frs.	320'000.00
• Situaziun actuala (alter Bestand)	frs.	150'000.00
• Situaziun nova (neuer Bestand)	frs.	900'000.00
• Cuosts specials	frs.	<u>150'000.00</u>
	frs.	1'520'000.00
nunpreviu ca. 15%	frs.	<u>230'000.00</u>
	frs.	1'750'000.00
taglia sin plivaleta 8% e rundau	frs.	<u>150'000.00</u>
<i>Total cuosts da planisaziun e mesiraziun</i>	frs.	<i>1'900'000.00</i>

Cuosts da construcziun

• Vias principalas ed accessorias	frs.	22'944'000.00
• Mesiras per la tgira dalla natira e dalla cuntrada	frs.	<u>130'000.00</u>
<i>Total incl. 8% TPV (basa da prezis 2011)</i>	frs.	<i>23'074'000.00</i>

Cuosts totals per la meglieraziun funsila

• Cuosts da planisaziun e mesiraziun	frs.	1'900'000.00
• Cuosts da construcziun	frs.	<u>23'074'000.00</u>

Cuosts totals per ina meglieraziun funsila frs. 24'974'000.00

B. Sanaziun dallas vias a Segnas

• Renovaziun dalla reit da vias	frs.	1'012'000.00
• Project	frs.	41'000.00
• Mutaziuns e lavurs da mesiraziun	frs.	<u>50'000.00</u>

Sanaziun Total cuosts project dallas vias a Segnas frs. 1'103'000.00

C. Cuosts totals dalla meglieraziun funsila (A+B) frs. 26'077'000.00

Per la realisaziun dalla meglieraziun funsila e la sanaziun dallas vias funsilas eis ei pia da quintar cun ina investiziun totala da **rodund 26 milliuns francs** (basa da prezis: 2011).

Tenor posiziun dil cau digl uffeci d'agricultura e geoinformaziun dil cantun Grischun ein ils dus projects meglieraziun funsila generala Mustér ed il project da manteniment Segnas da separar, perquei che Segnas ei gia stau suttamess ad ina meglieraziun funsila.

Finanziaziun

La finanziaziun succeda en emprema lingia entras considerablas contribuziuns dalla Confederaziun e dil Cantun, denton era entras contribuziuns dils proprietaris da terren e dalla vischnaunca. Suenter la deducziun da quellas contribuziuns duein ils cuosts pils proprietaris da terren buca survargar *la media da frs. 2'500.- per hectara*. Ils cuosts restonts da ca. 12% surpren la vischnaunca.

En vesta alla dimensiun ed impurtonza dil project cun gronds avantatgs aschibein pil puresser sco era per vischins e vischinas da Mustér ei la suprastanza communal dil meini ch'ils cuosts restonts seigien supportabels. Tenor la situaziun actuala sa la vischnaunca quintar cun contribuziuns da Confederaziun e Cantun en la dimensiun da ca. 80%, per il project sanaziun dallas vias a Segnas cun da quei da 65%.

La finanziaziun dalla meglieraziun funsila sepresenta sco suonda:

A. Meglieraziun funsila

Lavurs da planisaziun e mesiraziun

Cuosts totals	frs. 24'974'000.00
./.. Contribuziuns dall'interessenza turistica	<u>frs. 150'000.00</u>
Cuosts renconuschi per las contribuziuns	frs. 24'824'000.00
./.. Subvenziuns Confederaziun e Cantun 80%	frs. 19'859'200.00
Cuosts buca renconuschi:	
Administraziun e tscheins, interessenza turistica	<u>frs. 250'000.00</u>
Cuosts restonts	frs. 5'214'800.00
<i>Cumpart vischnaunca (2/3)</i>	<i>frs. 3'476'530.00</i>
<i>Cumpart dils proprietaris da terren (1/3)</i>	<i>frs. 1'738'270.00</i>

B. Sanaziun dallas vias a Segnas

Cuosts totals	frs. 1'103'000.00
./.. Mutaziuns e mesiraziuns	<u>frs. 50'000.00</u>
Cuosts renconuschi per las contribuziuns	frs. 1'053'000.00
./.. Subvenziuns Confederaziun e Cantun 65%	<u>frs. 684'450.00</u>
Cuosts restonts	frs. 368'550.00
<i>Cumpart vischnaunca (2/3)</i>	<i>frs. 245'700.00</i>
<i>Cumpart dils proprietaris da terren (1/3)</i>	<i>frs. 122'850.00</i>

C. Total cuosts restonts per la vischnaunca **frs. 3'722'230.00**

Consideraziuns finanzialas

Tenor l'ordinaziun executoria tier la lescha da meglieraziun dil cantun Grischun ein las vischnaucas – conform a lur forza finanziaria – obligadas da separticipar alla contribuziun cantunala. Per la vischnaunca da Mustér (che sesanfla en classa da finanzas 3) munta quella contribuziun a 6 % ni a rodund frs. 500'000.--. Cheutras s'augmentan ils cuosts restonts per la vischnaunca a total rodund 4.3 milliuns francs. Cunquei che la realisaziun dil project s'extenda sur varga 30 onns, seresulta in importo annual da rodund 140'000.- francs. Quei ei supportabel.

Il project dalla meglieraziun funsila ei in concept optimal. La realisaziun succeda en etappas ed egl interval dils proxims treis tochen quater decennis. El decuors dil temps vegn ei ad esser necessari d'examinar, schebein las mesiras previdas corrispundan allas relaziuns semidadas e da far eventualas adattaziuns.

La suprastonza communal suttametta al cussegl da vischnaunca per mauns dalla cuminonza dils votants la damonda da principi, schebein ina meglieraziun funsila ei giavischada. Sin fundament da quei consentiment succeda la projectaziun. Sco menziunau va ei en emprema lingia per la reit da vias. Quella sto survir all'agricultura, denton era al forestalessen ed a tuts interess publics (turissem) e garantir ina buna colligiaziun denter ils vischinadis. Quella coordinaziun ei indispensabla e sto succeder el rom dalla projectaziun e dalla consultaziun dallas instanzas cantunalas. La suprastonza communal vegn a procurar per ina coordinaziun optimala e cheutras nezegiar tuttas sinergias pusseivlas.

Las etappas e la procedura ein indicadas en il schema aschuntau. Suenten l'exposiziun publica dil project cun il schazetg dils cuosts en detagl ed il consentiment dallas contribuziuns entras Confederaziun e Cantun han votantas e votants da decider sur dil credit global.

Termins

Aktivität	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022 - 2047	2048	2049	2050
Planungsstudie	■														
Auflageprojekt und Umweltverträglichkeit		■	■	■											
Erarbeitung Bonitierung, öff. Auflage Einspracherledigung				■	■	■	■								
Neuzuteilungsentwurf inkl. Vorprüfung Bund und Kanton								■							
Öffentliche Auflage Neuzuteilung und Einspracherledigung									■	■					
Antritt zur Bewirtschaftung										◆					
Vermarktung und Vermessung neuer Bestand										■	■				
Bearbeitung Kostenverteiler, öff. Auflage und Einspracherledigung													■	■	
Abschlussarbeiten															■
Abschluss und Auflösung Melirationskommission															30.06.2050 ◆
Bauarbeiten Gesamtmelioration (total ca. Fr. 23.074 Mio)					■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■

Sin fundament da quella situaziun eis ei da quintar che la meglieraziun vegni a cuzzar naven dall'entschatta entochen la finiziun da quei da 40 onns.

Ponderaziuns finalas

La meglieraziun funsila survescha primarmein all'agricultura, denton era als basegns dalla vischnaunca e d'alters interessents. Sche la vischnaunca vul garantir che la cuntrada vegni tgirada e cultivada el futur, eis ei necessari da procurar per bunas cundiziuns generalas. In project da tala dimensiun vegn denton buca mo dabien al puresser, mobein all'entira economia. Perquei recamonda la suprastanza communal d'arranschar ina meglieraziun funsila e da cumbinar quella cun la sanaziun dallas ovras dallas meglieraziuns da Segnas e tenor necessitad da Madernal e Pardomat.

Il cussegl da vischnaunca e silsunter la cuminonza da votantas e votants decidan en in'empresa fasa mo la damonda da principi, schebein els vulan arranschar ina meglieraziun funsila (Vuleis Vus approbar il project per ina meglieraziun funsila?). Aschinavon ch'il pievel ei per ina meglieraziun, vegn il cussegl da vischnaunca a stuer conceder in credit per elaborar in preproject. Quel cuntegn era la reit da vias previda (sunter ina purificaziun cun las instanzas cantunales e federalas), ina calculaziun dils cuosts e la finanziaziun (contribuziuns approximativas). En quella secunda votaziun, ch'ha prevedentamein liug l'entschatta digl onn 2015, ha il pievel da decider il credit brutto per l'entira ovra.

La suprastanza communal ei perschuada, ch'ei setracta d'ina buna ed impurtonta ovra per nies puresser ed ina adattada mesira per segirar in prospereivel avegnir da nossa vischnaunca.

Proposta

La suprastanza communal

p r o p o n a

sebasond sil studi tecnic e las consideraziuns precedentas al cussegl da vischnaunca

- d'approbar il project per ina meglieraziun funsila digl intschesch dalla vischnaunca da Mustér cun risguardar la situaziun Segnas e Pardomat;
- da suttametter quei conclus conform ad art. 17 dalla lescha da meglieraziun dil cantun Grischun alla votaziun dil pievel.

Suprastanza communal Disentis/Mustér
Il president: Il canzlist:

Dr. Dumeni Columberg

Andri Hendry

Disentis/Mustér, ils 21 da november 2011